

Паниум — Үшінші нөмір

Көрініс пен Белгіленген Уақыт: Пайғамбарлық Параллель

Jeff Pippenger

2025-02-28

Он қыз туралы астарлы әңгіме жүз қырық төрт мыңның тарихында сөзбе-сөз қайталанады. Хабаққұқ кітабының екінші тарауы, ақырында сөйлейтін аянды айқындау арқылы, осы астарлы әңгіменің өзегін алға тартады.

Мен өз қарауылымда тұрамын, мұнараға шығып орнығамын, Ол маған не айтарын және әшкереленгенімде мен не деп жауап берерімді көру үшін қадағалап тұрамын. Сонда Жаратқан Ие маған жауап беріп, былай деді: «Аянды жаз, оны тақталарға анық етіп түсір, оны оқыған адам жүгіріп өте алатындай болсын. Өйткені аян әлі белгіленген уақытқа арналған, бірақ ақырында ол сөйлеп, жалған шықпайды: егер ол кешеуілдегендей болса, соны күт; өйткені ол міндетті түрде келеді, кешікпейді. Міне, менменсіген жанның жүрісі өз ішінде түзу емес; ал әділ адам өз сенімі арқылы өмір сүреді». Абақұқ 2:1–4.

Даниял 11-тараудың жиырма жетінші аяты да «белгіленген уақытты» айқындайды.

Осы екі патшаның да жүректері зұлымдық істеуге бейім болар, әрі олар бір дастарқан басында өтірік сөйлер; бірақ бұл іске аспас, өйткені соңы әлі де белгіленген уақытта болмақ. Даниял 11:27.

Рим белгілейтін «аян» «белгіленген уақытқа» арналған, ал жүректерінде зұлымдық істеу болып, бір үстелде отырып өтірік сөйлейтін екі патша аян «сөйлейтінге» дейін келетін пайғамбарлық межелік белгіні айқындайды. Белгіленген уақытқа дейін екі патша «өтірік» айтады, ал аян белгіленген уақытта сөйлегенде, ол өтірік айтпайды. Белгіленген уақыт — АҚШ-тағы жексенбілік заң, ал үстел басындағы кездесу пайғамбарлық кезеңнің басталуын белгілейді. «Аян» тарихта жексенбілік заң кезінде орындалады, бірақ ол жексенбілік заңнан бұрын белгіленеді. Бұл айқын, өйткені адалдарға аянды күту бұйырылған, әрі оларға аянды жариялау бұйырылған. Егер аян әлі белгіленбеген болса, олар оны оның орындалуынан бұрын жариялай алмас еді.

Еремия аянды «күтетіндерді» бейнелейді:

Уа, Жаратқан Ие, Сен білесің: мені есіңе ал, маған назар сал, мені қудалаушыларымнан кегімді қайтар; Өз төзімділігіңнің үстінде мені алып кетпе; Сен үшін қорлық көргенімді біл. Сенің сөздерің табылып, мен оларды жедім; Сонда Сенің сөзің жүрегіме қуаныш пен шаттық болды, өйткені мен Сенің атыңмен аталдым, уа, Әскерлердің Құдайы Жаратқан Ие. Мен мазақ етушілердің мәжілісінде отырған жоқпын, қуанған да жоқпын; Сенің қолыңның салдарынан жалғыз отырдым, өйткені Сен мені ашу-ызаға толтырдың. Неліктен менің азабым үздіксіз, ал жарам жазылудан бас тартып, жазылмас дертке айналды? Сен маған расында алдамшыдай, суы тартылып қалатын сулардай болмақсың

ба? Сондықтан Жаратқан Ие былай дейді: Егер сен қайтып оралсаң, Мен сені қайта қабылдаймын, сонда сен Менің алдымда тұрасың; егер сен қымбаттыны арсыздан ажыратып шығарсаң, Менің аузымдай боласың; олар саған қайтып келсін, ал сен оларға қайтып барма. Мен сені осы халық үшін қоршалған қола қабырға етемін; олар саған қарсы соғысады, бірақ сені жеңе алмайды, өйткені Мен сені құтқару үшін де, азат ету үшін де сенімен біргемін, — дейді Жаратқан Ие. Мен сені зұлымдардың қолынан құтқарамын, және сені жауыздардың қолынан босатып аламын. Еремия 15:15–21.

АҚШ-тағы жексенбілік заң — «еске алудың» таңбасы басылатын орын. Әрдайым есте сақталуы тиіс сенбі дәл сол жерде соңғы сын мәселесіне айналады. Ұмыт болған Тирдің жезөкшесі де дәл сол жерде еске алынады. Бабылдың күнәларын да Құдай дәл сол жерде есіне алып, оған екі есе үкім шығарады.

Сөйлеу орналасқан межелік белгі — АҚШ-тағы жексенбілік заң, өйткені сол жерде жердегі аң айдаһарша «сөйлейді». Дәл сол межелік белгіде Балағамның пайғамбарлық желісіндегі есек те «сөйлейді». Шомылдыру рәсімін жасаушы Жақия дүниеге келген кезде, Құдай тарапынан сөйлеуден шектелген оның әкесі Зәкәрия да «сөйлейді».

Сегізінші күні олар баланы сүндеттеуге келді; әрі оны әкесінің атымен Зәкәрия деп атамақ болды. Бірақ анасы тіл қатып: Жок, оның аты Жохан болады, — деді. Сонда олар оған: Туыстарыңның арасында бұл атпен аталатын ешкім жоқ қой, — десті. Сосын олар әкесіне ишара жасап, баланың атын қалай қойғысы келетінін сұрады. Ал ол жазу тақтайшасын сұратып алып: Оның аты — Жохан, — деп жазды. Мұның бәріне жұрттың бәрі таңданды. Сол сәтте-ақ оның аузы ашылып, тілі шешілді, сонда ол сөйлеп, Құдайды мадақтады. Лұка 1:59–64.

Америка Құрама Штаттарындағы жексенбілік заң кезінде папалықтың өлімші жарасы жазылады, әрі ол жетінің ішіндегі сегізінші патшалыққа айналады; дәл сол кезде Америка Құрама Штаттары, оның президенті Дональд Трамп жетінің ішіндегі сегізінші президент болғандықтан, осыған сәйкес көрінеді. Дәл сол мезетте жүз қырық төрт мың ту ретінде көтеріліп қойылады. Жүз қырық төрт мың — жетінің ішіндегі сегізінші қауым. Жексенбілік заң кезінде сегіз саны таңбаланады, ал сегізінші күні Жохан сүндеттеліп, Зәкәрия тіл қатқан еді. Зәкәрияның мағынасы — Құдайдың “есіне алғаны”. Жексенбілік заң — “еске алынуға” тиіс болған шынайы сенбінің жалған қолдан жасалған көшірмесі. Жексенбілік заң кезінде Тирдің жезөкше әйелі “еске алынады”. Дәл жексенбілік заң кезінде Құдай Бабылдың күнәларын “еске алып”, оның үкімін екі есе арттырады.

Еремия алғашқы түңілуді бастан кешкендерді және кешігіп тұрған аянды күтетіндерді бейнелейді. Ол белгіленген уақытта, аян сөйлеп, өтірік айтпайтын кезде, Құдайдың аузына айналатын адалдарды бейнелейді. Белгіленген уақытта сөйлейтін аяанның алдында бір үстел басында екі патшаның бір-біріне өтірік айтуы болады. Сол оқиға жексенбілік заңнан бұрын болады, сондықтан ол он үшінші мен он бесінші аяттарда баяндалған Паний тарихында орын алады; бұл — “халықтың қарақшылары” “аянды” орнықтыратын сол кезеңнің өзі.

Сол замандарда оңтүстік патшасына қарсы көп адам көтеріледі; сондай-ақ сенің халқыңның зорлықшылдары аянды жүзеге асыру үшін өздерін жоғары көтереді; бірақ олар құлайды. Даниял 11:14.

«Қарақшылар» — Рим, ал соңғы күндердегі Рим — католицизм. Аянды папа орнықтырады, әрі ол мұны жексенбілік заңның дәл алдындағы кезеңде жүзеге асырады. Ол мұны Трамп Путинді жеңетін Паниум шайқасына араласу арқылы істейді. Бұл шайқас б.з.д. 200 жылы болды, дәл сол жылы пұтқа табынушы Рим пайғамбарлық тарихқа енді. Ұлы Помпей б.з.д. 63 жылы Иерусалимді жаулап алды. Бұл оқиға оның Шығыстағы жорығы кезінде, ол Хасмонеялік бауырлар Гиркан II мен Аристокл II арасындағы азаматтық соғысқа араласқан кезде болды. Помпей Гиркан II-нің жағына шығып, Иерусалимді қоршауға алды да, ақырында үш айлық қоршаудан кейін қаланы басып алды. Бұл Яһудея тәуелсіздігінің аяқталуын және кейінірек Рим билігіндегі провинцияға айналатын аймаққа римдік бақылаудың басталуын белгіледі.

Жексенбілік заңға дейін папа Паний шайқасымен байланысты тарихқа араласады. Ол пайғамбарлық тарихқа енген кезде, оның көрінуі аянды орнықтырады; бұл аян АҚШ-тағы жексенбілік заңның “белгіленген уақытында” әлі де “сөйлейтін” болады. “Кешіккен” “аян” — он қыз туралы астарлы әңгімедегі кідіріс уақытының басталуын белгілеген жүзеге аспай қалған болжам. Бұл сондай-ақ Аян кітабының он төртінші тарауындағы үш періштенің екіншісінің келуін де белгілеп көрсетті. Бұл жүзеге аспай қалған болжам күту кезеңін бастап берді және, кідіргеніне қарамастан, оның орындалуын “күтуге” деген жігерлендіру болды.

Миллершілер тарихында кідіру уақыты 1844 жылғы 12 тамыздан 17 тамызға дейін өткен Эксетер лагерлік жиналысында аяқталды. Орындалмаған болжамнан туындаған түңілу екі санаттағы қыздардың мінезін түпкілікті айқындауға арналған күту кезеңін бастап берді, содан кейін бұрын іске аспаған болжамның түсіндірмесі келді. Эксетердегі түсіндірме аян орындалған кезде соған байланысты егжей-тегжейлерді айқындайды. Дәл сондай сипаттар Матайдың он алтыншы тарауында да байқалады, онда Мәсіх Өз шәкірттерін Қайсария Філіппиге алып барды. Сол сәттен бастап Мәсіх шәкірттеріне айқышта не болатынын тікелей үйрете бастады.

Сол уақыттан бастап Иса Өз шәкірттеріне Иерусалимге баруы, ақсақалдардан, бас діни қызметкерлерден және дін мұғалімдерінен көп азап шегуі, өлтірілуі және үшінші күні қайта тірілуі тиіс екенін көрсете бастады. Матай 16:21.

Жаңа ғана келтірілген аяттың Иса Петірдің Исаны Мәсіх, тірі Құдайдың Ұлы деп танығанында оның Киелі Рухтың басшылығымен әрекет еткенін айқындаған сөздері мен, содан кейін Мәсіх оларға келер айқыш туралы үйрете бастағанда Петірдің бұл хабарға қарсы шығып, Мәсіхтің Петірді Шайтан деп атаған сөздерінің арасында тұрғанын атап өткен жөн. Аян орнықтырылғанда ашылатын хабар Петірдің тұлғасында бейнеленген екі түрлі ғибадат етушілер тобын тудырады.

Кесария Філіппі — бұл Паниум, әрі екеуі де Мәсіхтің желісіндегі айқыштың тағайындалған уақытына, Миллершілер тарихындағы 1844 жылғы 22 қазанға және бүгінгі жексенбілік

заңға алып келеді. Паниум, Кесария Філіппі және Эксетер лагерлік жиналысы — бірдей пайғамбарлық межелік белгі. Дәл осы межелік белгіде әңгімелеуге папаның енгізілуі арқылы аян орнығады. Аяның орнығуы тағайындалған уақыттан бұрын болады, өйткені Кесария Філіппі айқыштан бұрын болған, Эксетер лагерлік жиналысы 1844 жылғы 22 қазаннан бұрын болған, ал б.з.д. 200 жылғы Паниум Помпейдің б.з.д. 63 жылы Иерусалимді жаулап алуынан бұрын болған. АҚШ-тағы жексенбілік заңнан біраз бұрын Тирдің жезөкшесі болып табылатын папа пайғамбарлық тарихқа ашық түрде енеді. Ол енген кезде аян орнығады.

Көрініс он бірінші тараудағы үшінші делдалдық соғыста орнықтырылады. Бірінші делдалдық соғыс соңғы делдалдық соғысты бейнелейді, сондықтан соңғы делдалдық соғыс алғашқысына тән сол бір пайғамбарлық сипаттарға ие болады. «Қауымның әміршісі» деген мағынаны білдіретін Владимир есімінде бейнеленген оңтүстіктің патшасы папа мен АҚШ президентінің арасындағы одақ арқылы ұйытқып әкетіледі. Соңғы папа Аян кітабының он жетінші тарауының орындалуында жетеудің ішінен шыққан сегізінші болады, ал соңғы президент те жетеудің ішінен шыққан сегізінші болады, сол сияқты жүз қырық төрт мыңның ту ұстаушысы да сондай болады.

Бастапқыда папа мен президенттің арасындағы қарым-қатынас «құпия одақ» болды, әрі сегізінші және соңғы президенттің папамен жасайтын одағы да «құпия» болады, өйткені осы кезеңде Тирдің жезөкшесі пайғамбарлық тұрғыдан «ұмытылған». Рейган мен Рим Папасы Иоанн Павел II арасындағы одақ құпия болды, бірақ сонымен бірге папа жер бетіндегі ең танымал бейнеге айналды. Жердің барлық патшаларымен азғындық жасайтын Тирдің жезөкшесіне қатысты «ұмытылған» нәрсе — папалықтың ерекше бір сипаты; сол сипат оның барлық күнәларын бүліктің бір санатына біріктіреді. Бұл сипат — католик шіркеуінің «қателеспеушілікке» деген талабы. Бұл шындықты көрудің маңызы соншалық, мен енді осы мақаланы Уайт қарындастың бір тарауымен аяқтаймын. Бұл желілерді келесі мақалада жалғастырамыз, бірақ «Ұлы күрес» кітабынан төмендегі тарауды оқыған кезде, Трамп кабинетінің мүшелерінің дерлік бәрі рим-католик екенін, оған қоса елуіншілік ағымның араласуы және жуырда Киелі кітап пайғамбарлығындағы антихрист үшін жұртшылық алдында дұға етуге шақырған Франклин Грэмнің үнемі сезілетін ықпалы бар екенін есте ұстаңыз.

«Ар-ождан бостандығына қауіп төнуде

«Қазіргі кезде протестанттар романизмге бұрынғы жылдарға қарағанда әлдеқайда зор ілтипатпен қарайды. Католицизм үстемдік етпейтін, ал папашылдар ықпалға ие болу үшін ымырашыл бағыт ұстанып отырған елдерде реформаланған шіркеулерді папалық иерархиядан бөліп тұрған ілімдерге қатысты немқұрайлылық күшейіп келеді; түптеп келгенде, өмірлік маңызды мәселелерде біздің айырмашылығымыз ойлағандай соншалықты үлкен емес және біздің тарапымыздан аздаған ымыра Риммен жақсырақ өзара түсіністікке жеткізеді деген пікір кеңінен таралуда. Бір кездері протестанттар соншалық қымбат құнмен сатып алынған ар-ождан бостандығын аса жоғары бағалайтын. Олар өз балаларын папалықты жек көруге үйретті және Риммен келісім

іздеуді Құдайға опасыздық деп есептеді. Бірақ қазір айтылып жүрген көзқарастар қандай орасан өзгеше!»

«Папалықты қорғаушылар шіркеу жалаға ұшырады деп мәлімдейді, және протестанттық әлем бұл мәлімдемені қабылдауға бейім. Көптеген адамдар бүгінгі шіркеуді надандық пен қараңғылық ғасырлары бойында оның үстемдігін сипаттаған жиіркенішті істер мен сорақылықтар бойынша айыптап бағалау әділетсіз деп санайды. Олар оның сұмдық қатыгездігін заманның тағылығынан туған нәрсе деп ақтайды және қазіргі өркениеттің ықпалы оның көзқарастарын өзгерткенін алға тартады.»

«Бұл адамдар осы тақаппар биліктің сегіз жүз жыл бойы алға тартқан қателеспеушілік туралы талабын ұмытқан ба? Бұл талаптан бас тарту былай тұрсын, ол ХІХ ғасырда бұрын-соңды болмағаннан да зор нықтықпен расталды. Рим “шіркеу ешқашан қателеспеген; әрі Жазбаларға сәйкес, ешқашан қателеспейді де” деп мәлімдейтіндіктен (John L. von Mosheim, Institutes of Ecclesiastical History, book 3, century II, part 2, chapter 2, section 9, note 17), өткен ғасырларда өзінің жүріс-тұрысын айқындаған принциптерден ол қалайша бас тарта алады?»

«Папалық шіркеу өзінің жаңылмайтындығы туралы талабынан ешқашан бас тартпайды. Ол өз догмаларын қабылдамайтындарды қудалауда не істеген болса, соның бәрін дұрыс деп санайды; ал егер мүмкіндік туса, сол әрекеттерді қайтадан істемей ме? Қазір зайырлы үкіметтер тарапынан қойылып отырған шектеулер алынып тасталып, Рим бұрынғы билігіне қайта келтірілсе, оның зорлығы мен қудалауының қайта жандануы көп күттірмес еді.

«Белгілі бір жазушы ар-ождан бостандығына қатысты папалық иерархияның ұстанымы туралы, сондай-ақ оның саясатының табысқа жетуінен әсіресе Америка Құрама Штаттарына төнетін қауіптер жөнінде былай дейді: “Құрама Штаттардағы рим-католицизмнен қауіптенуді діни төзімсіздікке немесе балаңдыққа телуге бейім адамдар көп. Ондайлар римшілдіктің сипаты мен ұстанымынан біздің еркін институттарымызға жаулық ететін ештеңе көрмейді немесе оның өсуінен қауіптің белгісін таппайды. Ендеше, әуелі біздің үкіметіміздің кейбір іргелі қағидаларын Католик Шіркеуінің қағидаларымен салыстырып көрейік”»

«Америка Құрама Штаттарының Конституциясы ар-ождан бостандығына кепілдік береді. Одан қымбат та, одан іргелі де ешнәрсе жоқ. Рим папасы Пий ІХ 1854 жылғы 15 тамыздағы өзінің энцикликалық хатында былай деді: “Ар-ождан бостандығын қорғауға арналған қисынсыз әрі жалған ілімдер немесе сандырақтар — аса індетті қателік, мемлекетте барша індеттің ішіндегі ең қатты қорқуға тиістісі — дәл осы.” Сол папа 1864 жылғы 8 желтоқсандағы өзінің энцикликалық хатында “ар-ождан бостандығы мен діни құлшылық бостандығын жақтайтындарды”, сондай-ақ “шіркеу күш қолдана алмайды деп тұжырымдайтындардың бәрін” анафемаға ұшыратты.»

«Римнің Америка Құрама Штаттарындағы айрықша үні жүректің өзгергенін білдірмейді. Ол дәрменсіз жерде төзімділік танытады. Епископ О’Коннор былай дейді: „Діни бостандық — католик әлеміне қауіп төндірмей, соған қарама-қарсысын жүзеге

асыру мүмкін болғанға дейін ғана шыдап көтерілетін нәрсе“... Сент-Луистің архиепископы бір кездері былай деген еді: „Бидғат пен күпірлік — қылмыс; әрі христиан елдерінде, мысалы, Италия мен Испанияда, бүкіл халық католиктер болып табылатын және католик діні ел заңының ажырамас бөлігі болып саналатын жерлерде, олар өзге қылмыстар сияқты жазаланады“...»

«Католик шіркеуіндегі әрбір кардинал, архиепископ және епископ папаға адалдық антын береді; онда мынадай сөздер бар: “Біздің аталған мырзамызға (папаға) немесе оның жоғарыда аталған мұрагерлеріне қарсы еретиктерді, жікшілдерді және бүлікшілерді мен барынша қудалап, қарсы тұратын боламын”.—Josiah Strong, Our Country, 5-тарау, 2–4-абзацтар.

«Рим-католик қауымында шынайы мәсіхшілердің бар екені рас. Сол шіркеуде мыңдаған адам өздеріне берілген барынша мол нұрға сай Құдайға қызмет етіп жүр. Оларға Оның Сөзіне қол жеткізуге рұқсат етілмейді, сондықтан олар ақиқатты ажырата алмайды. Олар жүректен шығатын тірі қызмет пен тек сыртқы рәсімдер мен жоралғылардың айналымы арасындағы қарама-қарсылықты ешқашан көрген емес. Құдай алдамшы әрі қанағаттандырмайтын сенімде тәрбиеленген бұл жандарға жанашыр мейіріммен қарайды. Ол оларды қоршап тұрған қалың қараңғылықтың ішіне нұр сәулелерін өткізеді. Ол оларға Исадағы ақиқатты ашады, әрі көпшілігі әлі де Оның халқымен бірге өз орнын алады.»

«Бірақ римшілдік жүйе ретінде қазір де, өз тарихының қай кезеңінде болса да, Мәсіхтің Ізгі хабарымен үйлесімде емес. Протестант шіркеулері зор рухани түнекте, әйтпесе олар заман белгілерін ажырата білер еді. Рим Шіркеуі өз жоспарлары мен әрекет ету тәсілдерінде ауқымды әрі алысқа көз тігеді. Ол өз ықпалын кеңейтіп, өз билігін күшейту үшін, дүниеге қайтадан үстемдігін орнату, қудалауды қайта жандандыру және протестантизм істегеннің бәрін жоққа шығару жолындағы қатал да табанды қақтығысқа дайындық ретінде, әрбір айла-тәсілді қолдануда. Католицизм барлық жағынан өріс алып келеді. Протестант елдеріндегі оның шіркеулері мен ғибадатханалары санының артып келе жатқанына қараңыздар. Америкадағы оның колледждері мен семинарияларының беделіне қараңыздар, оларға протестанттар соншалықты кең түрде қолдау көрсетуде. Англиядағы рәсімшілдіктің өсуіне және католиктер қатарына жиі ауысуларға назар аударыңыздар. Бұл жайттардың бәрі Ізгі хабардың таза қағидаларын қастерлейтіндердің барлығын алаңдатуға тиіс.»

«Протестанттар папалық жүйеге қол сұғып, оны қолпаштаған; олар ымыралар мен жеңілдіктер жасаған, мұны папашылдардың өздері де көріп таңырқайды әрі түсіне алмайды. Адамдар римшілдіктің шынайы сипатына және оның үстемдігінен туындауы мүмкін қауіптерге көздерін жұмып отыр. Халықты азаматтық және діни бостандықтың осы аса қауіпті жауының ілгерілеуіне қарсы тұру үшін ояту қажет.

«Көптеген протестанттар католик діні тартымсыз, ал оның ғибадаты жалықтыратын, мағынасыз рәсімдер тізбегі деп ойлайды. Міне, осы жерде олар қателеседі. Римшілдік алдауға негізделгенімен, ол дөрекі де олақ жалғандық емес. Рим шіркеуінің діни қызметі аса әсерлі салтанатты рәсім болып табылады. Оның көз тартар салтанаты мен айбынды

жоралары халықтың сезімдерін баурап алып, ақыл мен ар-ожданның үнін өшіреді. Көз сүйсінеді. Зәулім шіркеулер, айбарлы шерулер, алтын жалатылған құрбандық үстелдері, асыл тастармен әшекейленген қасиетті орындар, таңдаулы суреттер мен нәзік мүсін өнері сұлулыққа деген сүйіспеншілікке әсер етеді. Құлақ та елігеді. Музыкасы теңдессіз. Ұлы соборларының биік күмбездері мен бағаналы дәліздері арқылы шалқи төгілгенде, қанық үні бар терең үнді органның бай әуезі көптеген дауыстардың сазымен астаса отырып, сананы үрейлі қастерлеу мен тағзым сезіміне бөлемей қоймайды.»

«Күнәдан дерттенген жанның аңсарларын тек қана келемеждейтін осы сыртқы салтанат, асқақ көрініс пен рәсімшілдік — ішкі бұзылудың айғағы. Мәсіхтің діні өзін тартымды етіп көрсету үшін мұндай еліктіргіштерге мұқтаж емес. Айқыштан төгілген нұрдың жарығында шынайы мәсіхшілік соншалықты таза әрі сүйкімді болып көрінеді, сондықтан ешқандай сыртқы әшекей оның шынайы қадірін арттыра алмайды. Құдай алдында бағалысы — киеліліктің көркі, жуас та тыныш рух.»

«Мәнердің жарқындығы міндетті түрде таза, асқақ ойдың көрсеткіші бола бермейді. Өнер туралы биік ұғымдар, талғамның нәзік талдануы көбіне жерлік әрі нәпсілік ой-саналы адамдарда да кездеседі. Шайтан оларды адамдарды жанның қажеттерін ұмыттыруға, болашақтағы өлмес өмірді назардан тыс қалдыруға, шексіз Көмекшісінен теріс айналдыруға және тек осы дүние үшін ғана өмір сүруге жетелеу үшін жиі пайдаланады.»

«Сыртқы рәсімдерге негізделген дін жаңармаған жүрекке тартымды. Католиктік ғибадаттың салтанаты мен жора-жосыны еліктіргіш, арбаушы күшке ие, соның салдарынан көпшілік алданады; сөйтіп олар Рим шіркеуін көктің нақ қақпасы деп қарай бастайды. Тек аяқтарын ақиқаттың іргетасына берік орнатқан және жүректері Құдай Рухы арқылы жаңартылғандар ғана оның ықпалына қарсы тұра алады. Мәсіхті бастан кешіріп тану білімі жоқ мыңдаған адамдар құдайшылықтың күшінсіз тек сыртқы түрін қабылдауға жетеленетін болады. Мұндай дін — қалың бұқараның дәл қалайтыны.»

«Шіркеудің кешіруге құқы бар деген талабы римшілді күнә жасауға еріктімін деп сезінуге жетелейді; ал кешірімі онсыз берілмейтін мойындау рәсімі де зұлымдыққа еркіндік беруге бейімдейді. Құлаған адамның алдында тізе бүгіп, жүрегінің құпия ойлары мен қиялдарын мойындауда ашатын жан өз ер-азаматтық қадірін төмендетіп, жанының әрбір асыл түйсігін қорлайды. Өміріндегі күнәларын діни қызметкерге — жаңылысатын, күнәкар пендеге, әрі тым жиі шарапқұмарлық пен азғындыққа былғанған адамға — жайып салғанда, оның мінез-құлық өлшемі төмендейді, соның салдарынан өзі де арамдалады. Оның Құдай туралы түсінігі құлаған адамзаттың бейнесіне дейін төмендейді, өйткені діни қызметкер Құдайдың өкілі ретінде тұрады. Адамның адамға осындай қорлайтын мойындауы — әлемді былғап, оны ақырғы жойылуға дайындап жатқан зұлымдықтың көп бөлігі ағып шыққан құпия бастау. Алайда өз құмарын еркін жіберуді сүйетін адамға жанын Құдайға ашқаннан гөрі, өзімен бірдей пендеге мойындау анағұрлым жағымдырақ. Адам табиғатына күнәдан бас тартқаннан гөрі тәубе өтеу жағымдырақ; тән құмарлықтарын айқышқа шегелегеннен гөрі, тәнді қылқап пен қалақаймен және жанға бататын шынжырлармен азаптау жеңілірек. Мәсіхтің

мойытпасына мойынсұнғаннан гөрі, тәндік жүрек көтеруге даяр болатын мойытпа қандай ауыр».

«Рим шіркеуі мен Мәсіхтің алғашқы келуі кезіндегі яһуди шіркеуінің арасында көзге ұрарлық ұқсастық бар. Яһудилер Құдай заңының әрбір қағидатын іштей таптай отырып, сырттай оның өсиеттерін орындауда қаталдық танытып, мойынсұнуды азапты да ауыр ететін талаптар мен дәстүрлерді оған жүктеді. Яһудилер заңды қастерлейміз деп мойындағаны сияқты, римшілдер де айқышты қастерлейміз деп мәлімдейді. Олар Мәсіхтің азаптарының нышанын дәріптейді, бірақ өз өмірлерінде сол нышан бейнелейтін Тұлғаның Өзіне теріске шығарады.»

«Папашылдар айқыштарды өз шіркеулерінің үстіне, өз құрбандық үстелдерінің үстіне және өз киімдерінің үстіне қояды. Айқыштың айырым белгісі барлық жерде көрінеді. Барлық жерде ол сырттай құрметтеліп, жоғары дәріптеледі. Бірақ Мәсіхтің ілімдері мағынасыз салт-дәстүрлердің, жалған түсіндірмелердің және қатаң талаптардың қалың үйіндісінің астында көміліп қалған. Құтқарушының діншілдікке берілген яһудилер туралы айтқан сөздері Рим-католик шіркеуінің басшыларына одан да зор күшпен қолданылады: “Олар ауыр жүктерді байлап, көтеруге қиын қылып, адамдардың иықтарына артады; ал өздері оларды саусағының ұшымен де жылжытпайды”. Матай 23:4. Ар-ұжданы сергек жандар ренжіген Құдайдың қаһарынан қорқып, үздіксіз үрейде ұсталады, ал шіркеудің көптеген жоғары лауазымдылары салтанат пен нәпсілік ләззат ішінде өмір сүреді.»

«Бейнелер мен киелі жәдігерлерге табыну, әулиелерді жалбарыну арқылы шақыру және папаны дәріптеп көтермелеу — халықтың ойын Құдайдан және Оның Ұлынан бұрып әкету үшін Шайтан қолданатын айлалар. Оларды құрдымға ұшырату үшін, ол олардың назарын құтқарылуды тек Сол арқылы ғана таба алатын Тұлғадан бұруға тырысады. Ол оларды: “Әй, шаршап-шалдыққандар мен ауыр жүк көтеріп жүргендердің бәрі, Маған келіндер, сонда Мен сендерге тыныштық беремін”, — дегеннің орнына қоятын кез келген нысанға бағыттайды. Матай 11:28.»

«Құдайдың мінез-құлқын, күнәнің табиғатын және ұлы күрестегі шын мәніндегі даулы мәселелерді бұрмалап көрсету — Шайтанның үздіксіз талпынысы. Оның айлакер дәлелдері Құдай заңының міндеттеуші күшін әлсіретіп, адамдарға күнә жасауға еркіндік береді. Сонымен бірге ол олардың Құдай туралы жалған түсініктерді ұстануына себеп болады, соның салдарынан олар Оған сүйіспеншілікпен емес, қорқынышпен әрі жеккөрушілікпен қарайды. Өзінің мінезіне тән қатыгездік Жаратушыға таңылады; ол дін жүйелерінде көрініс тауып, ғибадат ету түрлерінде білдіріледі. Осылайша адамдардың санасы соқырланады да, Шайтан оларды Құдайға қарсы соғысу үшін өз агенттері ретінде иемденеді. Құдайлық сипаттар туралы бұрмаланған түсініктердің салдарынан пұтқа табынушы халықтар Тәңірдің рақымына ие болу үшін адам құрбандықтары қажет деп сенді; әрі пұтқа табынушылықтың сан алуан түрлері аясында сұмдық қатыгездіктер жасалды.»

Рим-католик шіркеуі, пұтқа табынушылық пен христиандықтың сыртқы түрлерін біріктіріп, әрі пұтқа табынушылық сияқты Құдайдың мінез-құлқын бұрмалап көрсетіп,

одан кем түспейтін қатыгез де жиренішті амалдарға жүгінді. Римнің үстемдігі дәуірінде оның ілімдеріне мойынсұнуға мәжбүрлеу үшін азаптау құралдары болды. Оның талаптарына көнбегендер үшін отқа өртейтін дінгек болды. Сотта ашылғанға дейін ешқашан толық белгілі болмайтын ауқымдағы қырғындар болды. Шіркеу шонжарлары өз қожайыны Шайтанның басшылығымен барынша зор азап келтірудің, бірақ жәбірленушінің өмірін үзбегенді жолдарын ойлап табуды зерттеді. Көп жағдайда әлгі тозақтық үдеріс адам төзімінің ең шегіне дейін қайта-қайта жалғастырылды, ақыры тән күресті доғарғанша, ал азап шегуші өлімді тәтті бір құтылу ретінде қарсы алғанша.

«Римнің қарсыластарының тағдыры осындай болды. Ал оның жақтастарына ол дүренің, аштықтан титықтатудың, тәнді қинаудың жүрек айнытарлық барлық елестетерлік түріндегі тәртіп-қатаңдығын ұсынды. Аспанның ықыласына ие болу үшін, тәубеге келушілер жаратылыс заңдарын бұзу арқылы Құдайдың заңдарын бұзды. Оларға Ол адамның жердегі сапарын жарылқап, қуанышқа бөлеу үшін орнатқан байланыстарды ұзу үйретілді. Зират өз өмірлерін табиғи сезімдерін жеңуге, өзге жаратылыстарға деген жанашырлықтың әрбір ойы мен сезімін Құдайға жағымсыз нәрсе ретінде тұншықтыруға бағытталған бос әурешілікке сарп еткен миллиондаған құрбандарды сақтап тұр.»

«Егер біз Құдай туралы ешқашан естімегендердің арасында емес, қайта дәл христиан әлемінің қақ ортасында әрі бүкіл ауқымында жүздеген жылдар бойы көрініс берген Шайтанның әдейі жасалатын қатыгездігін түсінгіміз келсе, бізге тек римшілдіктің тарихына қарау ғана жеткілікті. Осы орасан зор алдау жүйесі арқылы зұлымдық әміршісі Құдайға қорлық келтіру және адамға қайғы-қасірет әкелу мақсатына жетеді. Ал оның өзін жасырып, өз ісін шіркеу жетекшілері арқылы қалай жүзеге асыратынын көргенде, біз оның Киелі кітапқа неліктен соншалықты зор өшпенділікпен қарайтынын жақсырақ түсіне аламыз. Егер сол Кітап оқылса, Құдайдың мейірімі мен сүйіспеншілігі ашылады; Оның адамдарға осы ауыр жүктердің ешқайсысын артпайтыны көрінеді. Оның сұрайтыны — күйреген әрі өкінген жүрек, кішіпейіл, мойынсұнғыш рух қана.»

Мәсіх Өз өмірінде ерлер мен әйелдердің көкке лайық болу үшін өздерін монастырьларға қамауына ешбір үлгі қалдырған жоқ. Ол ешқашан сүйіспеншілік пен жанашырлықты тұншықтыру керек деп үйреткен емес. Құтқарушының жүрегі сүйіспеншілікке толып-тасып жатты. Адам адамгершілік кемелдікке неғұрлым жақындаған сайын, оның сезімталдығы соғұрлым өткірлене түседі, күнәні соғұрлым айқынырақ аңғарады, әрі азап шеккендерге деген жанашырлығы соғұрлым тереңдейді. Рим папасы өзін Мәсіхтің орынбасары деп мәлімдейді; бірақ оның мінез-құлқы біздің Құтқарушымыздың мінезімен салыстырғанда қандай? Мәсіх көктің Патшасы ретінде Өзіне тағзым етпегені үшін адамдарды түрмеге не азаптау құралына тапсырыпты дегенді біреу естіген бе? Оны қабылдамағандарды өлімге кесіп, айыптаған Оның даусы естіліп пе еді? Самариядағы бір ауылдың адамдары Оған немқұрайлы қараған кезде, елші Жохан ызаға булығып: “Ием, Ілияс істегендей, көктен от түсіріп, оларды жалмап жіберуді бұйырайық па?” — деп сұрады. Иса шәкіртіне аяушылықпен қарап, оның қатал рухын тыйып, былай деді: “Адам Ұлы адам жандарын құрту үшін емес, құтқару үшін келді”. Лұқа 9:54, 56. Мәсіх көрсеткен рухтан Оның өзін солай атайтын орынбасарының рухы қандай өзгеше.

«Рим шіркеуі қазір дүниеге келбеті көркем болып көрініп, өзінің жан түршігерлік қатыгездіктерге толы тарихын ақтаулармен бүркемелеуде. Ол Мәсікке ұқсас киім кигендей болды; бірақ ол өзгерген жоқ. Өткен ғасырларда папалыққа тән болған әрбір қағида бүгінде де бар. Ең қараңғы дәуірлерде ойлап табылған ілімдер әлі де ұстанылып келеді. Ешкім өзін-өзі алдамасын. Қазір протестанттар соншалықты құрмет көрсетуге дайын болып отырған папалық — Құдайдың адамдары оның заңсыздықтарын әшкерелеу үшін өмірлерін қатерге тігіп көтерілген Реформация күндерінде дүниені билеген сол папалықтың өзі. Онда патшалар мен әміршілерге үстемдік жүргізіп, Құдайдың айрықша құқықтарын өзіне теліген сол баяғы тәкаппарлық пен менмендік бар. Оның рухы қазір де, адам еркіндігін таптап, Ең Жоғарғының әулиелерін өлтірген кездегідей, кем қатыгез де, кем өктем де емес.»

«Папалық — пайғамбарлық оның қандай болатынын алдын ала жариялағанның дәл өзі, яғни соңғы замандардағы діннен безушілік. 2 Салониқалықтарға 2:3, 4. Өз мақсатына неғұрлым тиімді жету үшін, өз саясатының бір бөлігі ретінде, ол соған ең қолайлы сипатқа енеді; бірақ хамелеонның құбылмалы кейпінің астарында ол жыланның өзгермейтін уын жасырады. “Еретиктермен, сондай-ақ еретиктікке күдік келтірілген адамдармен сенімді сақтау міндет емес” (Lenfant, 1-том, 516-бет), — деп мәлімдейді ол. Әулиелердің қанымен жазылған мың жылдық тарихы бар бұл билік енді Мәсіх шіркеуінің бір бөлігі ретінде мойындалуға тиіс пе?»

«Католицизмнің бұрынғы замандарға қарағанда протестантизмнен айырмашылығы азырақ» деген тұжырымның протестант елдерінде айтылып жүргені бекер емес. Өзгеріс болды; бірақ бұл өзгеріс папалықтың өзінде емес. Расында, католицизм қазіргі бар протестантизмнің көп қырына ұқсайды, өйткені протестантизм Реформаторлар дәуірінен бері соншалықты қатты азғындап кетті.

«Протестант шіркеулері дүниенің ықыласына ұмтылып келгендіктен, жалған қайырымдылық олардың көздерін соқыр етті. Олар жаманның бәрі туралы жақсы ойлау дұрыс емес екенін көрмейді, ал соның сөзсіз салдары ретінде, ақырында, жақсының бәрі туралы жаман ойлайтын болады. Әулиелерге біржола табыс етілген сенімді қорғап тұрудың орнына, олар енді, бейнебір, Римнен өзі туралы ұстанған мейірімсіз пікірлері үшін кешірім сұрап, өздерінің төзімсіздігі үшін ғапу өтінуде».

«Тіпті Римшілдікті құп көрмейтіндердің өздерінің де үлкен бір тобы оның билігі мен ықпалынан төнетін қауіпті тым аз аңғарады. Көпшілік Орта ғасырларда үстем болған зияткерлік және моральдық түнек оның догмаларының, ырымшылдықтарының және езгінің таралуына қолайлы жағдай жасағанын, ал қазіргі заманның анағұрлым жоғары зерделілігі, білімнің жалпыға кең таралуы және дін мәселелеріндегі өсіп келе жатқан еркіндік төзімсіздік пен зорлық-зомбылықтың қайта жандануына жол бермейді деп пайымдайды. Осындай халдің осы ағартылған дәуірде болуы мүмкін деген ойдың өзі келеке етіледі. Рас, осы ұрпаққа зияткерлік, моральдық және діни тұрғыдан зор нұр төгіліп тұр. Құдайдың қасиетті Сөзінің ашық беттерінен көктен түскен нұр дүниеге шашылды. Бірақ берілген нұр неғұрлым мол болса, оны бұрмалап, теріске шығаратындардың түнегі де соғұрлым қою болатынын есте ұстау керек.»

«Киелі кітапты мінажатпен зерттеу протестанттарға папалықтың шынайы болмысын көрсетер еді де, оларды одан жиіркеніп, аулақ болуға жетелер еді; бірақ көпшілігі өз даналығына тым сенімді болғандықтан, ақиқатқа жетектелу үшін Құдайды кішіпейілділікпен іздеуді қажет деп санамайды. Өздерінің ағартылғандықтарын мақтан тұтқанымен, олар Киелі жазбаларды да, Құдайдың құдіретін де білмейді. Оларға ар-ұждандарын тыныштандыратын әлдебір амал керек, сондықтан олар руханияты ең аз, әрі кішірейтетін нәрсені іздейді. Олардың қалайтыны — Құдайды еске алудың тәсілі болып көрінетін, шын мәнінде Құдайды ұмытудың бір әдісі. Папалық осылардың бәрінің мұқтажын өтеуге әбден лайықталған. Ол адамзаттың, дерлік бүкіл дүниені қамтитын, екі тобы үшін дайын тұр: өз еңбектерімен құтқарылғысы келетіндер және күнәларының ішінде жүріп құтқарылғысы келетіндер үшін. Міне, оның күш-қуатының құпиясы осында.»

«Ұлы зияткерлік қараңғылық күні папалықтың табысына қолайлы болғаны көрсетілді. Алдағы уақытта ұлы зияткерлік жарық күні де оның табысына дәл сондай қолайлы екені дәлелденетін болады. Өткен замандарда адамдар Құдай Сөзінсіз және ақиқат білімінсіз болған кезде, олардың көздері тұмшаланған еді, әрі аяқтарының астына жайылған торды көрмей, мыңдаған адам соған түсіп қалды. Осы ұрпақта да көздері адамдық жорамалдардың, “жалған аталған ғылымның”, жарқылынан қарығатындар көп; олар торды аңғармайды да, көздері байланып тұрғандай, соған оп-оңай кіріп кетеді. Құдай адам баласының зияткерлік қабілеттерін Жаратушысынан берілген сый ретінде сақтап, оларды ақиқат пен әділдікке қызмет ету үшін қолдануды белгіледі; бірақ тәкаппарлық пен даңққұмарлықты қастерлегенде, әрі адамдар өз теорияларын Құдай Сөзінен жоғары көтергенде, онда зерде надандықтан да зор зиян келтіре алады. Осылайша, қазіргі заманның Киелі кітапқа деген сенімді ірітетін жалған ғылымы, өзіне тән тартымды түрлерімен қоса папалықты қабылдауға жол дайындауда, Қараңғы ғасырларда оның ұлғаюына жол ашуда білімнің жасырылып ұсталғаны қандай табысты болса, дәл сондай табысты болмақ.»

«Қазіргі уақытта Америка Құрама Штаттарында шіркеудің мекемелері мен рәсімдеріне мемлекеттің қолдауын қамтамасыз ету үшін жүргізіліп жатқан қозғалыстарда протестанттар папашылдардың ізімен жүріп келеді. Тіпті одан да артық, олар папалыққа Протестанттық Америкада Ескі Дүниеде жоғалтқан үстемдігін қайтадан иеленуі үшін есік ашып жатыр. Ал бұл қозғалысқа одан бетер маңыз беретін нәрсе — көзделіп отырған негізгі мақсат жексенбіні сақтауды күшпен енгізу екендігі; ал бұл — Римнен бастау алған және Рим өзінің билігінің белгісі деп жариялайтын салт. Бұл — папалықтың рухы, яғни дүниелік әдет-ғұрыптарға бейімделу рухы, Құдайдың өсиеттерінен жоғары адамдық дәстүрлерді қастерлеу рухы — протестанттық шіркеулерге дендеп еніп, оларды папалық өздерінен бұрын істеген жексенбіні дәріптеу ісін істеуге бастап барады.»

«Егер оқырман жуық арада келетін қақтығыста қолданылатын күштерді түсінгісі келсе, оған тек өткен ғасырларда Римнің сол мақсат үшін қандай құралдарды қолданғаны туралы жазбаны қадағалау ғана жеткілікті. Егер ол папашылдар мен протестанттардың бірігіп, олардың догмаларын теріске шығаратындармен қалай әрекет ететінін білгісі

келсе, Римнің сенбі күніне және оны қорғаушыларға қатысты танытқан рухына қарасын.

«Пұтқа табынушылық мейрамының христиан әлемінде құрметті орынға көтерілуіне патшалық жарлықтар, жалпыға ортақ кеңестер және зайырлы билік қолдап-қуаттаған шіркеулік қаулылар себеп болған сатылар еді. Жексенбіні ұстануды міндеттеген алғашқы қоғамдық шара — Константин шығарған заң болды. (A.D. 321) Бұл жарлық қала тұрғындарынан “күннің қастерлі күнінде” тынығуды талап етті, бірақ ауыл адамдарына өздерінің егіншілік істерін жалғастыруға рұқсат берді. Іс жүзінде пұтқа табынушылық сипаттағы заң бола тұра, ол императордың христиандықты атаулы түрде қабылдауынан кейін күшіне енгізілді.»

«Патшалық жарлық Құдайлық биліктің жеткілікті баламасы бола алмағандықтан, әміршілердің ықыласына ұмтылған епископ Евсевий, әрі Константиннің ерекше досы және жағымпазы ретінде, Мәсіх сенбіні жексенбіге ауыстырды деген талапты алға тартты. Жаңа ілімді дәлелдеу үшін Киелі жазбалардан бірде-бір айғақ келтірілген жоқ. Евсевийдің өзі де, мұны аңғармастан, оның жалғандығын мойындап, өзгерістің шын авторларын көрсетеді. «Сенбі күні істеу парыз болған нәрселердің бәрін, — дейді ол, — біз Иеміздің күніне ауыстырдық».—Robert Cox, Sabbath Laws and Sabbath Duties, page 538. Бірақ жексенбі жөніндегі уәж, қаншалықты негізсіз болса да, адамдарды Жаратқан Иенің сенбісін таптауға батылдандырды. Дүниеден құрмет көргісі келгендердің бәрі халық арасына кең тараған мейрамды қабылдады.»

«Папалық билік берік орныққан сайын, жексенбіні дәріптеу ісі де жалғастырыла берді. Біраз уақыт бойы халық шіркеуге бармаған кезде егіншілік еңбегімен айналысты, ал жетінші күн әлі де сенбі күні ретінде есептелетін. Алайда біртіндеп өзгеріс енгізілді. Қасиетті қызметтегілерге жексенбі күні қандай да бір азаматтық дауға үкім айтуға тыйым салынды. Көп ұзамай, дәрежесі қандай болса да, барлық адамдарға күнделікті еңбектен тыйылу бұйырылды; бұл талапты бұзған азат адамдар айыппұлмен, ал қызметшілер дүрелеумен жазаланатын болды. Кейінірек дәулетті адамдардың өз иеліктерінің жартысынан айырылу арқылы жазалануы керек екені қаулы етілді; ақырында, егер олар сонда да қасарысуды қоймаса, құлға айналдырылуы тиіс делінді. Төменгі тап өкілдері мәңгілік жер аударуға ұшырауға тиіс болды.»

«Ғажайыптар да іске жегілді. Басқа да таңғаларлық жайттардың қатарында, жексенбі күні өз танабын жыртуға оқталған бір диқан соқасын темірмен тазалап жатқанда, әлгі темір оның қолына жабысып қалып, екі жыл бойы оны өзімен бірге алып жүруге мәжбүр болды, “өзіне шектен тыс зор азап пен масқара үшін”. —Francis West, Historical and Practical Discourse on the Lord’s Day, 174-бет.»

«Кейінірек папа жексенбі күнін бұзушыларды приход дін қызметкері айыптап, оларды шіркеуге барып, дұғаларын айтуға шақырсын деп нұсқау берді, әйтпесе олар өздеріне де, көршілеріне де зор бір пәлекет әкеліп алуы мүмкін еді. Шіркеулік кеңес, жексенбі күні еңбек етіп жүрген адамдарды найзағай соққандықтан, ол күн сенбі күні болуы тиіс деген, тіпті протестанттардың өзі де кеңінен қолданып келген уәжді алға тартты. “Олардың осы күнді елемеуіне байланысты Құдайдың қаһары қаншалықты күшті болғаны анық”,—деді прелаттар. Содан кейін діни қызметкерлер мен уағыздаушылар,

патшалар мен әміршілер, сондай-ақ барлық адал сенушілер “сол күннің абыройы қайта қалпына келтірілуі үшін және христиандықтың қадірі үшін оның бұдан былай анағұрлым құлшыныспен сақталуы үшін бар күш-жігері мен қамқорлығын жұмсасын” деген үндеу жасалды.—Thomas Morer, Discourse in Six Dialogues on the Name, Notion, and Observation of the Lord’s Day, 271-бет.»

Кеңестердің қаулылары жеткіліксіз болып шыққандықтан, халықтың жүрегіне үрей ұялатып, оларды жексенбі күні еңбектен тыйылуға мәжбүр ететін жарлық шығару жөнінде зайырлы билік иелеріне өтініш жасалды. Римде өткен бір синодта бұған дейінгі барлық шешімдер бұрынғыдан да зор күшпен әрі салтанатпен қайта расталды. Олар сондай-ақ шіркеулік заңға енгізіліп, бүкіл христиан әлемінің дерлік аумағында азаматтық билік тарапынан орындалатынды. (Қараңыз: Heylyn, History of the Sabbath, pt. 2, ch. 5, sec. 7.)

Соған қарамастан, жексенбіні сақтауға қатысты Киелі Жазбадағы өкілеттіктің жоқтығы аз емес қысылшандық туғызды. Халық өз ұстаздарының күннің күнін құрметтеу үшін Ехобаның: «Жетінші күн — Құдайларың Жаратқан Иенің сенбісі»,— деген айқын мәлімдемесін ысырып тастауға қандай құқығы бар екенін сұраққа салды. Киелі кітап куәлігінің жетіспеуін толтыру үшін өзге де амалдар қажет болды. Он екінші ғасырдың соңына таман Англия шіркеулерін аралаған жексенбінің жалынды жақтаушысы ақиқаттың адал куәгерлерінің қарсылығына ұшырады; және оның әрекеттері соншалық нәтижесіз болғандықтан, ол бір уақытқа елден кетіп, өз ілімдерін күштеп орнықтырудың қандай да бір жолын іздестірді. Қайтып оралғанда, бұл кемшілік толтырылыпты, әрі кейінгі еңбектерінде ол көбірек табысқа жетті. Ол өзімен бірге Құдайдың Өзінен келгендей етіп көрсетілген бір шиыршық әкелді; онда жексенбіні ұстану үшін қажетті бұйрық, сондай-ақ мойынсұнбағандарды үрейлендіретін қорқынышты қоқан-лоққылар қамтылған еді. Бұл қымбат құжат — өзін қолдаған мекеме сияқты нағыз арам жалған — көктен түсті және Иерусалимде, Голгофадағы Әулие Симеонның құрбандық үстелінің үстінен табылды делінді. Бірақ шын мәнінде, оның шыққан көзі Римдегі папалық сарай болды. Шіркеудің билігі мен гүлденуін ілгерілету үшін жасалған алаяқтықтар мен қолдан жасалған жалғандықтар барлық замандарда папалық иерархия тарапынан заңды деп есептеліп келді.

«Жарлық сенбі күні түстен кейінгі тоғызыншы сағаттан, яғни сағат үштен бастап, дүйсенбі күнгі күн шыққанға дейін еңбек етуге тыйым салды; әрі оның билігі көптеген кереметтермен расталған деп жарияланды. Белгіленген уақыттан тыс еңбек еткен адамдарды сал қаққаны туралы хабар таратылды. Астығын тартпақ болған бір диірменші ұнның орнына қанның тасқыны аққанын көрді, ал судың қатты ағысына қарамастан, диірменнің дөңгелегі тоқтап қалды. Пешке қамыр қойған бір әйел, пеш өте ыстық болса да, оны шығарып алғанда шикі күйінде тапты. Тағы бір әйел тоғызыншы сағатта пісіруге арнап қамыр дайындап қойғанымен, оны дүйсенбіге дейін қоя тұруды ұйғарды; бірақ келесі күні оның Құдайдың құдіретімен нан етіп иленіп, пісіріліп қойғанын көрді. Сенбі күні тоғызыншы сағаттан кейін нан пісірген бір адам келесі күні таңертең оны сындырғанда, одан қан аққанын көрді. Осындай ақылға сыймайтын әрі ырымшыл ойдан шығарылған әңгімелер арқылы жексенбіні жақтаушылар оның

қасиеттілігін орнықтыруға тырысты. (Қараңыз: Roger de Hoveden, *Annals*, vol. 2, 526–530-бб.)»

Шотландияда, Англиядағы сияқты, жексенбіге ежелгі сенбінің бір бөлігін қосу арқылы оған деген көбірек құрмет қамтамасыз етілді. Бірақ қасиетті сақталуға тиіс уақыт әртүрлі болды. Шотландия патшасының бір жарлығында: «Сенбі күні түскі он екіден бастап қасиетті деп есептелуге тиіс», әрі сол уақыттан дүйсенбі таңына дейін ешкім де дүниелік істермен айналыспауға тиіс, — деп жарияланды.—Morer, 290, 291-беттер.

“Алайда жексенбінің қасиеттілігін орнықтыруға бағытталған барлық әрекеттерге карамастан, папашылдардың өздері сенбінің Құдайлық билігін және оның орнына енгізілген осы мекеменің адами шығу тегін жұрт алдында мойындады. Он алтыншы ғасырда папалық кеңес анық былай деп мәлімдеді: ‘Барлық мәсіхшілер жетінші күннің Құдай тарапынан қасиеттелгенін және оны тек яһудилер ғана емес, Құдайға құлшылық етеміз дейтін өзге жұрттың бәрі де қабылдап, сақтағанын естерінде ұстасын; дегенмен біз, мәсіхшілер, олардың сенбісін Иеміздің күніне ауыстырдық.’—Ibid., 281, 282-беттер. Құдай заңына қол сұққандар өз істерінің сипатын білмей қалған жоқ. Олар әдейі өздерін Құдайдан жоғары қойып жатты.”

Римнің өзімен келіспейтіндерге қатысты ұстанған саясатының айқын бір көрінісі вальденстерге қарсы жүргізілген ұзақ та қанды қудалаудан көрінді; олардың кейбірі сенбіні ұстанушылар еді. Төртінші ғасырға адалдығы үшін өзгелері де осындай жолмен азап шекті. Эфиопия мен Абиссиния шіркеулерінің тарихы айрықша мәнге ие. Қараңғы ғасырлардың түнегінің арасында Орталық Африканың мәсіхшілері дүниенің назарынан тыс қалып, ұмыт болды, әрі көптеген ғасырлар бойы олар өз сенімдерін ұстануда еркіндікке ие болды. Алайда ақырында Рим олардың бар екенін білді, сөйтіп көп ұзамай Абиссиния императоры алдау арқылы папаны Мәсіхтің жердегі өкілі деп мойындауға көндірілді. Бұдан кейін де өзге де жеңілдіктер жасалды.

“Сенбіні сақтауға аса қатаң жазалармен тыйым салатын жарлық шығарылды. (Қараңыз: Michael Geddes, *Church History of Ethiopia*, 311, 312-беттер.) Бірақ папалық озбырлық көп ұзамай соншалықты жанды қинайтын қамытқа айналды, сондықтан абиссиндіктер оны мойындарынан үзіп тастауға бел буды. Қорқынышты күрестен кейін римшілдер олардың иеліктерінен қуылып шығарылды, әрі ежелгі сенім қайта қалпына келтірілді. Шіркеулер өз бостандықтарына қуанды, және олар Римнің алдауы, фанатизмі және өктем билігі жөнінде өздері алған сабақты ешқашан ұмытпады. Өздерінің оңаша патшалығының аясында олар христиан әлемінің өзге бөлігінің бәріне беймәлім күйінде қалуға қанағат етті.

«Африкадағы қауымдар сенбі күнін папалық шіркеу толықтай жолдан таймай тұрған кездегідей ұстанды. Олар Құдайдың өсиетіне мойынсұнып, жетінші күнді сақтай отырып, шіркеудің дәстүріне сай жексенбі күні де еңбектен тыйылды. Жоғарғы билікке қол жеткізген соң, Рим өзінікін жоғары көтеру үшін Құдайдың сенбісін таптап өтті; бірақ мың жылға жуық уақыт бойы жасырынып келген Африка қауымдары бұл жолдан таюға ортақтасқан жоқ. Олар Римнің билігіне түскен кезде, шынайы сенбіні ысырып қойып, жалған сенбіні жоғары көтеруге мәжбүр етілді; бірақ тәуелсіздігін қайтара

салысымен, олар төртінші өсиетке мойынсұнуға қайта оралды.

«Өткеннің бұл жазбалары Римнің шынайы сенбіге және оны қорғаушыларға деген өшпенділігін, сондай-ақ өзі орнатқан мекемені құрметке бөлеу үшін қолданатын амал-тәсілдерін айқын көрсетеді. Құдай Сөзі бұл көріністердің Рим-католиктер мен протестанттар жексенбіні дәріптеу үшін біріккен кезде қайтадан қайталанатынын үйретеді.

Аян 13-тегі пайғамбарлық қозыға ұқсас мүйіздері бар аңмен бейнеленген күштің «жерді және онда тұрушыларды» папалыққа табындыруға мәжбүр ететінін жариялайды; ол мұнда «қабыланға ұқсас» аң арқылы рәмізделген. Екі мүйізді аң, сондай-ақ, «жер бетінде тұратындарға аңға арнап мүсін жасасын» деуге тиіс; әрі бұдан басқа, «кішіні де, ұлыны да, байды да, жарлыны да, еріктіні де, құлды да» аңның таңбасын қабылдауға бұйыруы тиіс. Аян 13:11–16. Қозыға ұқсас мүйіздері бар аңмен бейнеленген күштің Америка Құрама Штаттары екені, әрі бұл пайғамбарлық Америка Құрама Штаттары Рим өзінің үстемдігінің айрықша мойындалуы деп санайтын жексенбіні сақтауды күштеп енгізген кезде орындалатыны көрсетілді. Бірақ папалыққа көрсетілетін осы тағзымда Америка Құрама Штаттары жалғыз болмайды. Бір кезде Римнің үстемдігін мойындаған елдердегі Рим ықпалы әлі де жойылып кеткен жоқ. Ал пайғамбарлық оның билігінің қайта қалпына келтірілетінін алдын ала айтады. «Мен оның бастарының бірін өлімші жараланғандай көрдім; бірақ оның өлімші жарасы жазылып кетті; сонда бүкіл дүние аңның соңынан таңдана ерді». 3-аят. Өлімші жараның салынуы 1798 жылы папалықтың құлауын меңзейді. Бұдан кейін, пайғамбардың айтуынша, «оның өлімші жарасы жазылып кетті; сонда бүкіл дүние аңның соңынан таңдана ерді». Пауыл «күнә адамының» екінші келуге дейін жалғасатынын анық айтады. 2 Салониқалықтарға 2:3–8. Ол заманның ақырғы шегіне дейін алдау ісін жалғастыра береді. Ал аян беруші де, папалықты нұсқай отырып: «Жер бетінде тұратындардың бәрі, есімдері өмір кітабына жазылмағандар, оған табынатын болады»,— деп жариялайды. Аян 13:8. Ескі Дүниеде де, Жаңа Дүниеде де, папалық тек Рим шіркеуінің билігіне ғана негізделетін жексенбі мекемесіне көрсетілетін құрмет арқылы тағзымға ие болады.

«Он тоғызыншы ғасырдың ортасынан бері Америка Құрама Штаттарындағы пайғамбарлықты зерттеушілер бұл куәлікті дүниеге ұсынып келеді. Қазір болып жатқан оқиғалардан сол алдын ала айтылған сөздің орындалуына қарай жедел ілгерілеу көрінеді. Протестанттық мұғалімдерде жексенбіні сақтауға қатысты Құдайлық билік туралы дәл сол талап бар, әрі мұны Құдайдың өсиетінің орнын толтыру үшін кереметтерді қолдан жасаған папалық жетекшілердегідей, Жазбалық дәлелдің дәл сол жоқтығы да бар. Құдайдың соттары адамдарға жексенбілік сенбіге қатысты заңды бұзғандары үшін жіберіледі деген тұжырым қайтадан қайталанатын болады; қазірдің өзінде-ақ соны табанды түрде алға тарту басталып кетті. Ал жексенбіні міндетті түрде сақтатуға бағытталған қозғалыс тез қарқын алып келеді.»

«Айлакерлігі мен қулығы жағынан Рим шіркеуі ғажайып. Ол не боларын оқи алады. Ол өз уақытын күтіп отыр, өйткені протестанттық шіркеулер жалған сенбіні қабылдау арқылы оған құрмет көрсетіп жатқанын және өздері өткен замандарда өзі қолданған дәл

сол амалдармен оны мәжбүрлеп орындатуға әзірленіп жатқанын көріп отыр. Ақиқат нұрын қабылдамайтындар ақырында өзінен-өзі қателеспес деп жариялаған осы биліктің көмегіне жүгініп, өзінен бастау алған бір мекемені асқақтатуға тырысатын болады. Протестанттарға бұл істе ол қаншалықты ықыласпен көмекке келетіні туралы жорамалдау қиын емес. Шіркеуге мойынсұнбайтындармен қалай әрекет ету керектігін папалық басшылардан артық кім түсінеді?»

Рим-католик шіркеуі, бүкіл әлемге таралған барлық тармақтарымен қоса, папалық тақтың бақылауындағы әрі соның мүдделеріне қызмет ету үшін құрылған бір ұлан-ғайыр ұйымды құрайды. Жер жүзіндегі әрбір елдегі оның миллиондаған мүшелеріне өздерін папаға адалдықпен байланыстымыз деп санау үйретіледі. Олардың ұлты немесе бағынатын үкіметі қандай болса да, олар шіркеудің билігін барлық өзге биліктен жоғары деп қарауға тиіс. Олар мемлекетке адалдықтарын міндеттейтін ант беруі мүмкін болса да, мұның ар жағында Римге мойынсұну анты жатады; ол оларды оның мүдделеріне қарсы келетін кез келген міндеттемеден босатады.

«Тарих оның халықтар істеріне еппен әрі табанды түрде араласуға ұмтылған әрекеттеріне куәлік етеді; әрі бір тірекке ие болған соң, өз мақсаттарын, тіпті әміршілер мен халықтардың күйреуі есебінен болса да, ілгерілетуге тырысқанын көрсетеді. 1204 жылы Папа Иннокентий III Арагон патшасы Петр II-ден мынадай айрықша антты алды: “Мен, арагондықтардың патшасы Петр, өз мырзам Папа Иннокентийге, оның католиктік мұрагерлеріне және Рим Шіркеуіне әрдайым адал әрі мойынсұнғыш болуға, сондай-ақ өз патшалығымды оның мойынсұнуында адал сақтауға, католик сенімін қорғауға және еретиктік азғындықты қудалауға мойындаймын және уәде етемін.” — John Dowling, *The History of Romanism*, b. 5, ch. 6, sec.»

“55. Бұл Рим понтификинің билігіне қатысты: ‘оған императорларды тақтан тайдыру заңды’ және ‘ол әділетсіз билеушілерге бағыныштыларды оларға деген адалдық міндетінен босата алады’ деген мәлімдемелермен үйлеседі.” — Mosheim, b. 3, cent. 11, pt. 2, ch. 2, sec. 9, note 17.

«Есте сақталсын: Римнің мақтанышы — ол ешқашан өзгермейді дейтіндігінде. Григорий VII мен Иннокентий III-тің принциптері әлі де Рим-католик шіркеуінің принциптері болып табылады. Егер оның тек күші болса, ол оларды қазір де өткен ғасырлардағыдай-ақ сондай пәрменмен жүзеге асырар еді. Протестанттар жексенбіні дәріптеу ісінде Римнің көмегін қабылдауды ұсынғанда, не істеп жатқанын тым аз біледі. Олар өз мақсаттарының орындалуына бар ынтасымен ұмтылып жатқанда, Рим өз билігін қайта орнатуды, жоғалтқан үстемдігін қалпына келтіруді көздеп отыр. Құрама Штаттарда бір рет шіркеу мемлекеттің күшін қолдана алады немесе оны бақылай алады; діни рәсімдер зайырлы заңдармен күштеп орындалатылуы мүмкін; қысқасы, шіркеу мен мемлекеттің билігі ар-ожданға үстемдік етуге тиіс деген принцип орнатылсын, сонда бұл елде Римнің жеңісі қамтамасыз етіледі.»

«Құдай Сөзі төніп келе жатқан қауіп туралы ескерту берді; егер бұл ескерусіз қалдырылса, онда протестанттық дүние Римнің шын мәніндегі мақсаттарының не екенін тұзақтан құтылуға енді тым кеш болғанда ғана білетін болады. Ол үн-түнсіз күшейіп

келеді. Оның ілімдері заң шығару залдарында, шіркеулерде және адамдардың жүректерінде өз ықпалын жүргізіп жатыр. Ол бұрынғы қуғын-сүргіндері қайтадан қайталанатын құпия қойнауларында өзінің асқақ та зілмауыр құрылыстарын тұрғызып жатыр. Ол соққы беретін уақыты келгенде өз мақсаттарын ілгерілету үшін, жасырын әрі еш күдік туғызбастан, өз күштерін нығайтып жатыр. Оған керегі — тек қолайлы тірек-нүкте, ал бұл оған қазірдің өзінде беріліп жатыр. Біз жақын арада Римдік элементтің мақсатының не екенін көретін де, сезетін де боламыз. Кімде-кім Құдай Сөзіне сеніп, соған мойынсұнса, сол арқылы масқаралау мен қуғын-сүргінге ұшырайды». Ұлы тартыс, 563–581.